
ПЕТРОВСЬКА І.Р.,

кандидат технічних наук, доцент
кафедри психології, педагогіки
і соціального управління,
Національний університет
«Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ МОДЕЛІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Запропоновано шляхи поетапного впровадження дистанційного навчання в освітніх закладах, що підвищить якість навчання за рахунок удосконалення системи безперервної освіти та впровадження в цей процес сучасних інформаційно-освітніх технологій навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, інформаційно-комунікативні технології

Предложены пути поэтапного внедрения дистанционного обучения в образовательных учреждениях, что повысит качество обучения за счет совершенствования системы непрерывного образования и внедрения в этот процесс современных информационно-образовательных технологий обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, информационно-коммуникативные технологии.

The ways of stage-by-stage introduction of distance learning are offered in educational establishments that will improve quality educating due to perfection of the system of continuous education and introduction in this process of modern informatively-educational technologies of educating.

Key words: distance learning, informatively-communicative technologies.

Соціально-економічний процес переходу до постіндустріального, інформаційного суспільства, а також економічні, політичні та соціальні зміни, що відбуваються в Україні, зумовлюють необхідність прискорення реформування системи освіти. Насамперед, це стосується задоволення освітніх потреб громадян впродовж усього життя, забезпечення доступу до освітньої і професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності та адекватну підготовку з огляду на інтеграцію вищої освіти в європейський освітнянський простір [1, с. 13].

Найбільш ефективному розв'язанню зазначених проблем сприяє дистанційне навчання (ДН), яке здійснюється на основі сучасних педагогічних, інформаційних, комп'ютерних та телекомунікаційних технологій. Однак, дистанційна освіта – це нова форма освіти для учнів і викладачів України, тому важливо дослідити переваги і недоліки цієї системи та визначити сучасний стан дистанційного навчання.

Повною мірою проблема застосування інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) в навчанні ще не знайшла свого рішення. У дослідженнях учених (А.А. Андрєєв, Б.С. Гершунський, Е.С. Полат, І.В. Роберт та інші) сформульовані лише загальні принципи побудови автоматизованих навчальних систем, визначені напрями застосування ІКТ в освіті; розроблені дидактичні і технологічні принципи формування і функціонування систем відкритої та дистанційної освіти.

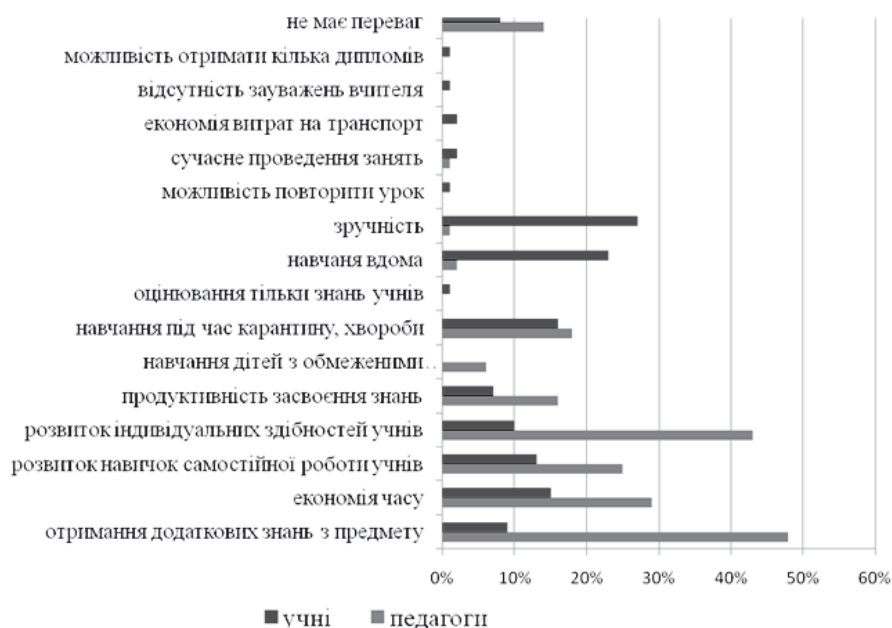
Метою нашого дослідження є визначення шляхів поетапного впровадження дистанційного навчання в навчальних закладах, що дає можливість підвищити якість навчання за рахунок удосконалення системи безперервної освіти та впровадження в цей процес сучасних інформаційно-освітніх технологій навчання.

Вважаємо за доцільне познайомити з результатами дослідження, що здійснювалось на базі загальноосвітніх навчальних закладах м. Дніпродзер-

жинська: технічного ліцею, НВО – ліцею НІТ, гімназії №11, колегіуму №16. Вибірка складала 309 учнів віком 15-18 років (технічний ліцей – 157 учнів, колегіум №16 – 79 учнів, гімназія №11 – 73 учні) та 113 педагогів, що працюють в даних навчальних закладах (технічний ліцей – 16 педагогів, колегіум №16 – 39 педагогів, гімназія №11 – 28 педагогів, НВО – ліцей НІТ – 30 педагогів). Розроблені анкети для учнів та вчителів включали питання про уявлення респондентів про дистанційне навчання; особистий досвід використання дистанційного навчання; комп'ютерну грамотність респондента; ставлення до впровадження дистанційного навчання.

Результати проведеного дослідження свідчать, що 68% опитаних учнів вважають дистанційне навчання більш сучасним в порівнянні з традиційним. Однак, більшість учнів (73%) зазначають, що в майбутньому для навчання все ж таки, обрали б традиційну форму навчання. Оскільки, це перш за все, постійне і безпосереднє спілкування з вчителем, який, з одного боку передає учневі певні знання, практичні навички, а з іншого – контролює їх засвоєння.

Результати анкетування педагогів та учнів, як видно з рис.1, підтверджують думку про те, що дистанційне навчання - це ще одна можливість забезпечити особистісно-орієнтований підхід у навчанні учнів, зазначаючи доцільність застосування цього виду навчання в загальноосвітніх закладах. Так, 43% педагогів вказують на ефективність використання можливостей Internet для інтерактивного спілкування між учнем та вчителем при організації індивідуального навчання учнів, які за станом здоров'я не можуть відвідувати школу (6%), під час карантину чи хвороби дитини (18%), при організації додаткових занять. Саме дистанційна форма навчання відкриває можливості для учнів, які пропускають школу з поважних причин (змаргання, конкурси або хвороба та інше)

Рис.1. Переваги дистанційного навчання на думку учнів та педагогів

та особливо для тих, хто має особливі освітні потреби і навчається індивідуально, якісно задовольнити власні потреби в здобутті освіти.

Завдяки дистанційному навчанню, як відзначають 26% респондентів, долається відстань між учнем та вчителем. Така система роботи дає можливість ознайомитися з інформацією, не виходячи з дому і в разі необхідності повторно звернутися до джерела. Крім того, респонденти відзначають і наступні позитивні аспекти системи дистанційної освіти: можливість самостійно обирати час і місце навчання; економія часу; економія витрат на транспорт; зручність і комфортність; більш сучасне проведення занять; безперервний процес (незалежно від перельоту особи, вимушених канікул, хвороби і т.п.); чітке спрямування за інтересами; можливість отримати кілька спеціальностей тощо.

Відзначаючи переваги дистанційного навчання, 47% респондентів також вказують і на головний недо-

лік даної системи – відсутність безпосереднього спілкування з однокласниками, вчителями. Захоплення комп'ютерними навчальними програмами за відсутності належного педагогічного управління (самоуправління) відриває людину від реального, справжнього, духовного спілкування. Учні зазначають, що комп'ютерні мережі безперечно ускладнюють діалог між вчителем і учнем, відсутня «жива» співбесіда при якій вчитель вміло реагує на настрій, потреби аудиторії, з якою працює «тут і зараз».

При дистанційному навчанні варто звернути увагу на мотиваційні аспекти, розвивальну та активізуючу взаємодію тих, хто навчається і навчає. Відомо, що ефективність всього навчального процесу залежить від бажання навчатися та вміння працювати самостійно. Як зазначають 16% учнів, домашня атмосфера не завжди сприяє ефективному навчанню та запам'ятовуванню, досить багато відволікаючих факторів, що не до-

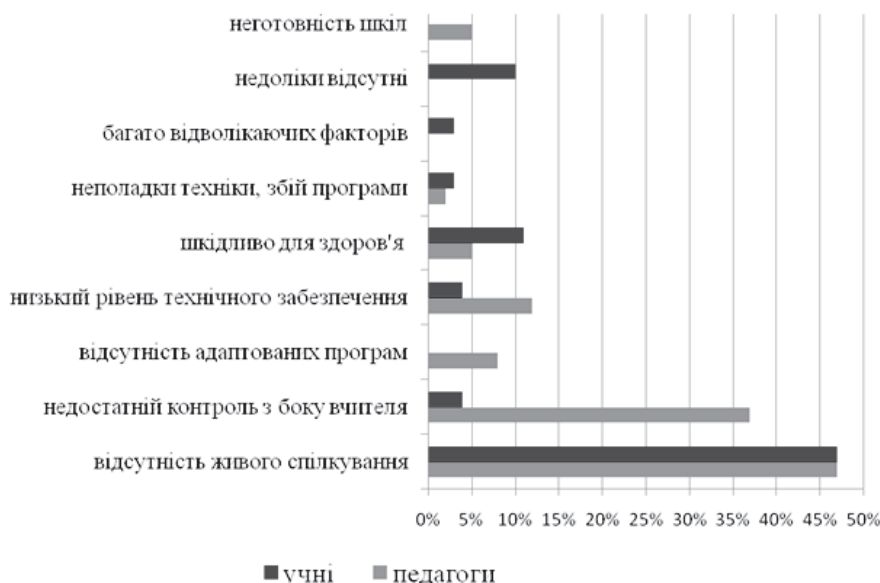

Рис.2. Недоліки дистанційного навчання на думку учнів та педагогів

зволяє достатньо сконцентруватися на занятті. Відсутність зовнішнього контролю значно знижує якість навчання. Тут необхідні високий рівень самоконтролю, вміння ефективно організувати свій час. Дитині важко стимулювати себе до самостійного навчання, оскільки вона не знаходиться в колективі, де існує ще й такий стимул як конкуренція (наприклад, бути

найкращим учнем у класі) або просто проведення емоційної дискусії з певного питання.

Серед інших труднощів, пов'язаних із дистанційним навчанням учні виділяють: відсутність занять з фізичної культури; не кожен учень має можливість виходу до мережі Internet; шкідливість для здоров'я; відсутність якісного технічного забезпечення

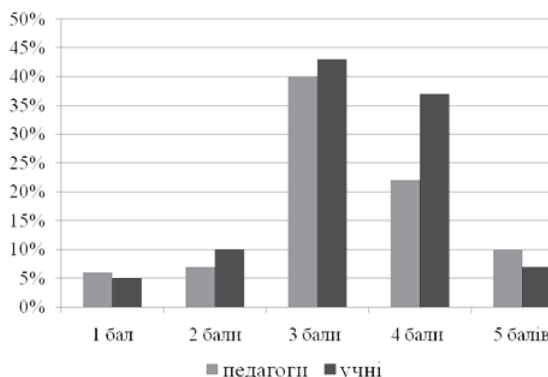

Рис.3. Оцінка рівня засвоєння знань за допомогою дистанційного навчання

(комп'ютер, мікрофон, веб-камера); неможливість виконання практичних, лабораторних робіт тощо.

Якщо розглядати питання якості навчання, то серед педагогів переважає думка, що результати дистанційного навчання будуть значно нижчими ніж традиційного.

На думку учнів найефективніше використовувати дистанційне навчання при вивченні інформаційно-комунікативних (55%) та суспільно-гуманітарних (46%) дисциплін. Для вивчення предметів природничо-математичного циклу 63% учнів надають перевагу традиційній формі навчання.

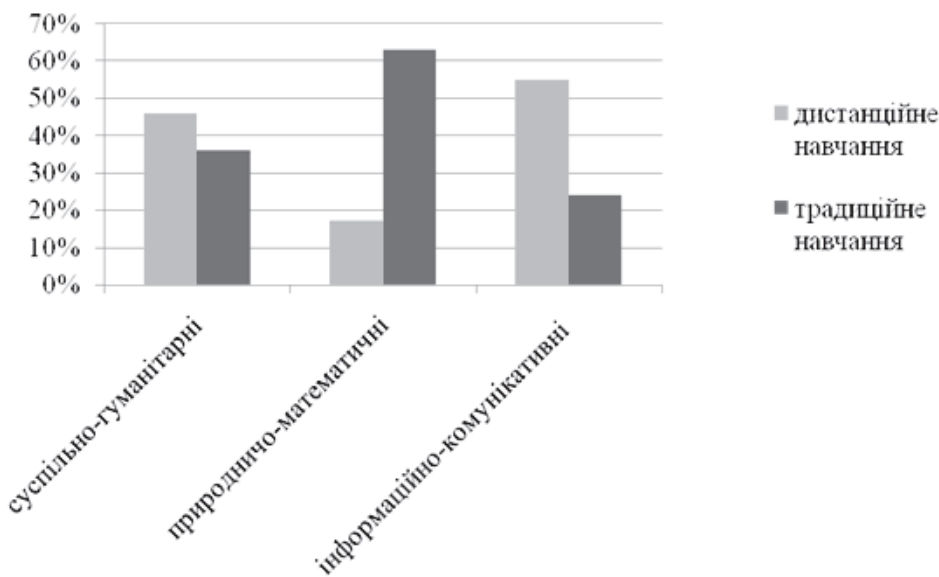

Рис. 4. Вибір предметів за формами навчання

Варто зазначити, що із певними елементами дистанційного навчання учні та педагоги знайомі і використовують їх у своїй діяльності.

Таблиця 1. Використання учнями та педагогами елементів дистанційного навчання.

Елементи дистанційного навчання	педагоги	учні
кейс - технології	16%	9%
електронні бібліотеки	32%	66%
електронні підручники	10%	77%
відео конференції	14%	41%
віртуальні уроки	8%	41%
аудіо навчальні посібники	47%	67%

Як видно із результатів, в практичній діяльності учні більше використовуються різні види дистанційного навчання і звертають увагу на те, що вони урізноманітнюють навчальний процес, роблять його більш яскравішим і цікавішим.

Незважаючи на використання педагогами та учнями елементів дистанційного навчання в навчальному процесі, 65% вчителів вказують, що освітня система України ще не достатньо готова до переходу на використання дистанційного навчання. Аналіз стану дистанційної освіти в закладах «нового типу» м.Дніпропетровська показав, що навчальні заклади, які впроваджують або використовують технології дистанційного навчання, нашкодуються на реальні труднощі, подолання яких потребує цільового фінансування, об'єднання зусиль цих закладів із зусиллями державних органів, координації спільних дій та нормативно-правового забезпечення, що сприятиме прискоренню цього процесу, а також зменшить інтелектуальні, матеріальні та фінансові витрати на впровадження і розвиток дистанційного навчання в цілому.

Крім того, фактичний досвід роботи з ДН в навчальних закладах невеликий, і уявлення респондентів про можливості ДН з точки зору використання ефективних технологій навчання і контролю досить розмиті, невисначені.

Всі розуміють такі переваги дистанційного навчання, як індивідуальний підхід, вибір темпу засвоєння матеріалу. Привабливість дистанційного навчання для учнів багато в чому пов'язана з можливістю не відвідувати школу, самостійно розпоряджатись часом. Така форма вносить елементи новизни у процес навчання, дозволяє учневі відчувати самостійність, відповідальність, що підвищує його мотивацію до навчання.

Успішне здійснення дистанційного навчання вимагає від педагогів високого рівня оволодіння технологічними

аспектами організації освітньої діяльності школярів, тому виникає потреба в педагогічних кадрах дистанційної освіти (педагоги-куратори, мережевий викладач). Також ефективність комп'ютерного навчання залежить від психологічних особливостей учнів, які визначають мотивацію до навчання, їх працездатності та старанності. Присутність педагога, як об'єкту управління навчальною діяльністю, у тому числі і в режимі on-line при навчанні в Інтернет, також є одним з основних чинників, що підвищують ефективність дистанційного навчання.

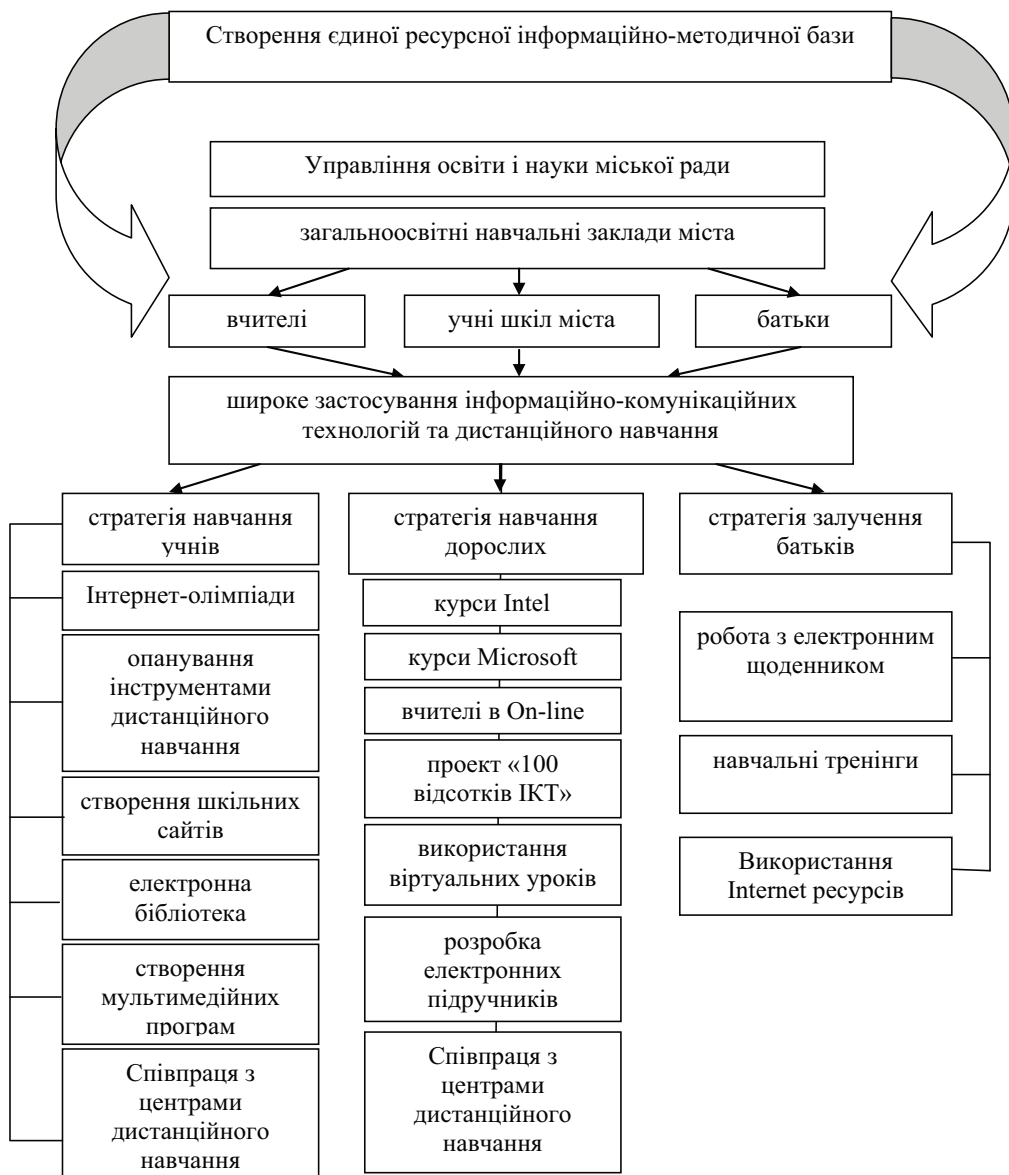
Однак, модернізація дистанційної освіти взагалі неможлива без якісного технічного забезпечення: електронних навчальних комплексів, баз знань із зручним інтерфейсом та інтерактивним спілкуванням, доступним для всіх категорій користувачів; під'єднання до мережі Інтернет; наявності відкритої структури, що дозволяє швидко вносити будь-які зміни в зміст програми в залежності від результатів її апробації; можливості збереження й опрацювання великої кількості різномірних повідомлень (звукових, графічних, текстових та відео, тощо), компонування їх в зручному вигляді.

Одним з головних напрямів якісної перебудови освітньої системи є перехід від концепції підтримуючого до концепції випереджаючого навчання, орієнтованого на майбутнє — такі умови життя і професійної діяльності, в яких випускник опиниться після закінчення навчання. Становлення ідеї випереджаючої освіти пов'язане з інформатизацією освітнього середовища [2, с. 124]. Освітня система, що базується на інформаційних технологіях, повинна стати ядром інформаційного суспільства.

Завдяки втіленню інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційного навчання в різні сфери діяльності загальноосвітніх закладів відповідно до розробленої моделі (рис. 5) створюється єдина ресурсна інформаційно-методична база міста, до складу

якої входять:

- автоматизована система управління закладами;
- єдина інформаційна база методичного забезпечення навчальних предметів з локальним доступом до його ресурсів;
- власні розробки електронних засобів навчання;
- Web – бібліотека з мережовим доступом до її ресурсів;
- нетрадиційні уроки та уроки – ігри, уроки - екскурсії;
- творчі лабораторії вчителів;

Рис. 5. Модель впровадження інформаційно-комунікативних технологій та дистанційного навчання в діяльності навчальних закладів

- майстер – класи, круглі столи, творчі групи;
- заняття за програмою «Партнерство в навчанні», «Навчання для майбутнього», робота творчих груп вчителів різних предметів;
- навчально-методичний комплекс;
- системи пошуку інформації;
- роботи за проектними методиками для здійснення пошуково-дослідницької діяльності учнів.

Модель впровадження інформаційно-комунікативних технологій та дистанційного навчання в діяльності навчальних закладів використовується для надання освітніх послуг учасникам навчально-виховного процесу і виступає передумовою їх випереджального розвитку.

Першочерговим завданням подальших досліджень дистанційного навчання є вибір методів, форм, засобів використання елементів дистанцій-

ного навчання школярів; відпрацювання варіантів побудови елементів дистанційного навчання для різних навчальних рівнів або ступенів шкільної освіти з урахуванням доцільності, можливості й економічних чинників [3, с. 285]. Критерії, сформульовані для різних варіантів апаратного та програмного забезпечення в дистанційному навчанні, повинні орієнтуватись на використання різних видів комунікацій задля адаптивності й повноти використання різних елементів дистанційного навчання учнів. Створення колекцій освітніх ресурсів та тематичних освітніх веб-сайтів по предметах, освітніх порталів дозволить підвищити дидактичний потенціал навчально-виховного процесу. Впровадження дистанційного навчання буде сприяти більш ефективному використанню матеріально-технічних, фінансових і кадрових ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Дистанційне навчання: умови застосування / під. ред. В.М.Кухаренка.* – Харків: Торсінг, 2001. – 200 с.
2. Трайнев В.А., Трайнев И.В. Информационные коммуникационные педагогические технологии: Учебное пособие. – К.: Освіта, 2008. – 327 с.
3. *Инновации в образовании. Дистанционные эвристические олимпиады: сб. науч. тр. / под ред. А.В.Хуторского.* – М.: ЭЛИТ-ПОЛИГРАФ, 2008. – 344 с.